

HOLST: THE PLANETS

De filmische kwaliteiten van Gustav Holsts *The Planets* inspireerden regisseur en doctor in de astronomie Duncan Copp tot 'The Planets – An HD Odyssey', een muzikale en visuele beleving doorheen ons sterrenstelsel. De muziek bepaalde de selectie en het ritme van de beelden, aangeleverd door NASA en het Jet Propulsion Laboratory (JPL), en brengt de rondreis op groot scherm tot leven.

Tussen de indrukwekkende beelden – met onder andere de ringen van Saturnus, de manen van Jupiter en de vulkanische landschappen op Mars – monteerde Copp korte interviews met wetenschappers: "Deze interviews herinneren het publiek aan de menselijke hand en het vele, lange werk achter deze beelden. Het is ongelooflijk om een wetenschapper te horen vertellen hoe hij dagen, weken besteedde aan het verzamelen van beelden en data door de Mars Rover over het oppervlak van de planeet te laten rijden, dat alles vanuit een computer hier op aarde".

De concerten in de VS en UK waren in een mum van tijd uitverkocht. The New York Times roemde het project om de verfijnde en verbazingwekkende beelden, die het gevoel gaven zelf rond de individuele planeten te cirkelen of over hun dorre landschappen te vliegen. Een unieke kans dus om deze muzikale ruimtereis nu ook in België mee te maken.

Asteroïden en sterren

Het is maar een kleine stap van Holsts Planeten naar *Asteroid 4179: Toutatis* van de Finse componiste Kaija Saariaho (1952), een opdrachtwerk van de Berliner Philharmoniker. In 2006 bracht het orkest onder leiding van Simon Rattle een cd-project uit rond *The Planets* van Holst, waarvoor het aan vier hedendaagse componisten vroeg om ter aanvulling een compositie te schrijven rond één van de planetoïden. De keuze van Saariaho viel op Toutatis, in 1989 ontdekt door de Franse astronoom Christiaan Pollas. In 2004 scheerde Toutatis op zo'n 1.500.000 km langs de aarde, wat in sterrenkundige termen relatief dichtbij is – het is bovendien de dichtst gemeten benadering van de aarde door een planetoïde. Dat gegeven wekte de interesse van de componiste. Vooral de vreemde 'aardappelvorm' en het complexe niet-cyclische rotatieproces van de planetoïde vormden de inspiratie voor dit korte orkestwerk.

De muziek van Saariaho klinkt zelfs zonder woorden uiterst poëtisch. Als jong meisje had ze al een rijke muzikale verbeelding, en die kwam helemaal tot uiting toen ze na haar studies aan de Silbeliusacademie in Helsinki terecht kwam aan het IRCAM (Institut de recherche et coordination acoustique/musique) in Parijs. Hier ging een nieuwe wereld voor haar open; één die aansloot bij haar instinctieve manier van componeren. Door akoestische instrumenten te combineren met computertechnologie slaagde ze erin een klankwereld op te roepen zoals ze die ook in haar hoofd hoorde: één die bestaat uit etherische en uitgestrekte klanken, bijna buitenaards en van een ijle schoonheid. Saariaho's gevoeligheid voor sfeer en details maakt haar muziek visueel heel suggestief.

Ook de Britse Jody Talbot liet zich inspireren door *The Planets*. Hij componeerde *World, Stars, Systems, Infinity* in 2012 opdracht van het Philharmonia Orchestra als 'companion piece' voor *The Planets*. Voortbouwend op de muzikale elementen van Holst geeft hij het werk een 21ste eeuwse draai. Daar waar het koor in 'Neptunus' eindigt, start *World, Stars, Systems, Infinity* met de toevoeging van percussie aan de koorklanken. Net als *The Planets* is *World, Stars, Systems, Infinity* levendige en verrassende muziek, zij het veel duisterder en dreigender mede dankzij de actievare rol voor percussie, orgel en koor.

The Unanswered Question

Terwijl hij met zijn professionele activiteiten als verzekeringsmakelaar te New York een groot succes kende, leidde Charles Ives in zijn vrije tijd een tweede leven als componist en organist. In 1905 had hij zijn *Tweede symfonie* afgewerkt alsook de kerkcantate *The Celestial Country*, die met lovende kritieken onthaald werd. Het ontluiken van zijn liefde voor Harmony Twitchell, "het mooiste meisje van Harford", sterkte Ives' zelfvertrouwen. Hij ging de meest uitzonderlijke muziekwerken schrijven, waaronder zijn meest succesvolle werk: *I. A Contemplation of a Serious Matter or The Unanswered Perennial Question. II. A Contemplation of Nothing Serious or Central Park in The Dark in the Good Old Summer Time*. Het gaat om twee contemplaties die, net als Ives' *Vierde symfonie*, de existentiële vraag centraal stellen. In hun bondigheid hebben deze contemplaties een sterke metafysische draagwijdte. Dit tweedelige werk – we horen vandaag slechts een van de twee delen – is misschien wel Ives' meest originele ingeving. Klankbeelden stapelen zich op en krijgen een doordringende betekenis in een werk dat even kort, eenvoudig als origineel is. In zekere zin kan het een anti-symfonie genoemd worden. De filosofische boodschap van het werk uit zich in het gekozen instrumentarium. De strijkers staan voor "de stilte van de druïden, die weten maar niets horen", de trompet stelt "de eeuwige existentiële vraag", waarop de houtblazers "een onzichtbaar antwoord" trachten te geven...", zonder daarin te slagen.

De Planeten

Hoewel Gustav Holst (1874 - 1934) een fervent amateur-astronoom was, is het uitgangspunt van *The Planets* (1913-1916) eerder terug te brengen naar de mythologie. Maar de keuze voor het onderwerp zit wel diep geworteld in Holsts jeugd: zijn moeder was een fervente aanhangster van de theosofie, een bewegingsleer die ook belangstelling heeft voor astrologie. Toch wijdde de componist zich pas veel later aan de theosofische beginselen. In 1912 bestudeerde hij het werk 'The Art of Synthesis' van de astroloog Alan Leo. Zijn componistencarrière zat in het slop ("ik heb schoon genoeg van muziek, en zeker van die van mezelf") en in Leo's boek hoopte Holst de verklaring voor het gebrek aan succes te vinden. Net op dat moment nodigde de beroemde en welstellende concertpromotor Balfour Gardiner hem uit voor een deugddoende vakantie in Spanje, in het gezelschap van onder meer Clifford Bax. De vakantie gaf Holst nieuwe inspiratie en zelfvertrouwen, en in 1914 vatte hij *The Planets* aan. Duidelijk met Leo's boek in gedachten, want Holst nam de titels van elk hoofdstuk letterlijk over. Deze verwijzen overigens naar het karakter van de planeten (zeven in totaal, want de aarde wordt niet meegerekend en Pluto was nog niet ontdekt) en de invloed die ze uitoefenen op de menselijke psyche.

Het eerste deel, *Mars, The Bringer of War*, ontstaat aan de vooravond van de eerste Wereldoorlog. Het werk ademt dreiging en bruut machtsvertoon. De opening, een stampende en onheilspellende mars, beeldt 'het stompzinnige van de oorlog' uit. Het valt meteen op dat deze mars niet in een conventionele vierkwarts-, maar in een vijfkwartsmaat is genoteerd. Er kan onmogelijk op gelopen

worden. Het is een duidelijke verwijzing naar Stravinsky's *Sacre du Printemps*. Om de compositie kracht bij te zetten, laat Holst het voltallige orkest regelmatig in fff en ffff schallen. Hij is ook erg gul met koperblazers en percussie. Een ding is zeker, de oorlog is onvermijdelijk. *Venus, The Bringer of Peace*, klinkt vredig, puur en regelmatig en staat in schril contrast met het eerst deel. Dan gaat de compositie over in het scherzo *Mercury, The Winged Messenger*. Het is een snelle beweging met een lichte en dunne textuur. *Mercurius*, die in de visie van Holst vindingrijk en lichtvoetig is, staat voor het proces van de menselijke gedachten. *Jupiter The Bringer of Jollity* wordt afgebeeld als een gezellige dikkerd die vrolijkheid en geluk brengt en volop van het leven geniet. De invloed van een Engelse volksdans klinkt in de sprankelende opening en de afsluitende sectie en contrasteert met het middendeel dat is opgebouwd rond een statisch, hymneachtig thema in de strijkers.

Saturn The Bringer of Old Age kan beschouwd worden als het emotionele dieptepunt van het geheel. Het verbeeldt de onafwendbare veroudering van de mens en zijn visie op dit proces. Waar in het begin nog de zware stappen van een rouwmars klinken, evolueert de beweging naar een vredevolle coda, symbool voor de aanvaarding van de sterfelijkheid. *Uranus, The Magician*, is machtig, luid en grof en staat bol van de onverwachte wendingen. Deze kosmische tovenaars tracht de wereld en de duistere krachten te bezweren, maar slaagt er ondanks verwoede pogingen niet in: de wereld blijft in chaos. *Neptune, The Mystic*, is het meest atmosferisch en sluit de compositie op een bijzondere manier af: een vrouwenkoor brengt in pianissimo mystieke woordloze klanken voort die op het einde weggebben in de eeuwigheid. In dit stuk wordt voor het eerst de fade out techniek toegepast.

Holst beschouwde *The Planets* niet als zijn beste werk, en begreep het succes ervan niet. Bovendien kon hij het niet verkroppen dat zijn andere composities in de schaduw werden gesteld. Mensen die hem om een handtekening vroegen, kregen zelfs een stuk papier waarop stond dat de componist geen handtekeningen uitdeelde. En na de première van *The Planets* zweerde Holst de astrologie zelfs af, althans dat beweerde hij.

Toelichting door Aurélie Walschaert en Kathleen Snyers (The Planets)

Brussels Philharmonic en het Vlaams Radio Koor zijn instellingen van de Vlaamse Gemeenschap.

 www.brusselsphilharmonic.be
 facebook.com/brusselsphilharmonic
 twitter.com/brusselsphil
 youtube.com/brusselsphilharmonic
 [@brusselsphilharmonic](https://instagram.com/@brusselsphilharmonic)

 www.vlaamsradiokoor.be
 facebook.com/vlaamsradiokoor
 twitter.com/vlaamsradiokoor
 youtube.com/vlaamsradiokoor
 [@vlaamsradiokoor](https://instagram.com/@vlaamsradiokoor)